NEVSKI PROSPEKT

nu-i mai frumos, la Petersburg cel puţin, decît Nevski Prospekt; pentru Petersburg, el înseamnă totul. Prin cîte oare nu străluceşte frumuseţea asta de stradă a capitalei noastre! Ştiu că nici pentru toate bogăţiile din lume nu l-ar da niciunul dintre palizii ei funcţionari. Şi Nevski Prospekt nu-l încîntă numai pe cel ce are douăzeci şi cinci de ani, mustăţi frumoase şi surtuc minunat cusut, dar şi pe acela în a cărui barbă încep să iasă fire albe şi are craniul lucios ca o tavă de argint. Dar cucoanele! 0, cucoanelor le place Nevski Prospekt încă şi mai mult! Dar cui nu-i place? E deajuns să ieşi pe Nevski Prospekt, şi-ţi şi vine să te plimbi. Chiar dacă ai vreun interes ori vreo treabă urgentă, odată ajuns aici, uiţi de toate. E unicul loc unde oamenii vin numai aşa, fără să-i mîie interesul sau mercantilismul de care e cuprins Pe-tersburgul. Omul întîlnit pe Nevski Prospekt pare mai puţin egoist decît cel întîlnit pe Morskaia, Gorohovaia, Liteinaia, Meşcian-skaia ori pe alte străzi, şi care fie că umblă pe jos, fie că aleargă cu birja ori cu careta, are zugrăvită pe faţă lăcomia, sgîrcenia sau interesul. Nevski Prospekt este locul de întîlnire al întregii societăţi din Petersburg. Unul care stă în cartierul Petersburg sau Vîborg, şi nu şi-a văzut de cîţiva ani prietenul din Peski ori dela bariera Moscovei, poate fi sigur că-l va întîlni aici. Nici un anuar de adrese, nici un birou de informaţii nu-ţi va da lămuriri mai exacte ca Nevski Prospekt. Atotputernicul Nevski Prospekt! Singura distracţie a Petersburgului atît de sărac în petreceri! Ce Curat i s-au măturat trotoarele, şi, doamne ! cîte picioare şi-au lăsat urmele pe ele! Şi ciubota grosolană şi murdară a soldatului rezer-vist, sub a cărei greutate parcă şi granitul crapă; şi ghetuţa-mi-niatură, uşoară ca fumul, a cuconiţei tinere care-şi întoarce cap-şorul spre vitrinele strălucitoare, cum se întoarce floarea soarelui către soare; şi sabia zăngănitoare a prapurcicului plin de nădejdi, care lasă pe trotoar o zgîrietură adîncă,tot ce e pe Nevski Prospekt exprimă cînd puterea forţei, cînd puterea slăbiciunii. Cu ce iuţeală se desfăşoară fantastica panoramă, într-o singură zi! Cîte schimbări nu suferă în douăzeci şi patru de ore! Să începem cu dimineaţa, cînd tot Petersburgul miroase a pîine caldă abia scoasă din cuptor şi-i plin de acele bătrîne în rochii şi pelerine zdrenţuroase, care aţin calea trecătorilor milostivi sau năvălesc în biserică. La ora aceea Nevski Prospekt e pustiu: proprietarii trupeşi ai magazinelor şi vînzătorii dorm încă în cămăşile lor de olandă, sau îşi săpunesc nobilul obraz ori îşi beau cafeaua. Cerşetorii s-adună la uşile cofetăriilor; somnoros, Ganymede, care ieri zbura ca o muscă, împărţind ceşti de ciocolată, iese acum fără cravată, cu mătura în mînă, aruncîn-du-le pateuri vechi şi alte resturi. Pe străzi, umblă forfota norodul truditor; cîteodată vezi mujici mergînd zoriţi la lucru, cu ciubotele aşa de murdare de var, încît nici apa canalului Ekateri-ninski, vestită prin curăţenia ei, nu le-ar putea spăla. La ora aceasta, cucoanele ar face bine să nu se plimbe, pentru că oamenilor din popor le place să spună cuvinte tari, pe care de bună seamă cucoanele nu le aud nici la teatru! Vezi cîteodata un funcţionar somnoros trecînd cu geanta la subţioară, dacă drumul spre instituţia lui trece prin Nevski Prospekt. Se poate afirma cu toată hotărîrea că în timpul acesta, adică pînă la ora douăsprezece, Nevski Prospekt nu reprezintă pentru nimeni un scop, ci un mijloc: treptat, se umple de o lume cu grijile, ocupaţiile şi necazurile ei, de o lume care nu se gîndeşte deloc la el. Mujicul vorbeşte despre zece copeici sau şapte groşi, bătrînele şi bătrînii dau din mîini sau vorbesc singuri, uneori cu gesturi foarte elocvente, dar nimeni nu-i ascultă şi nimeni nu rîde de ei, afară de băieţii în halate pestriţe, care trec ca fulgerul pe Nevski Prospekt, ducînd în mîini clondire goale sau cizme noi. în timpul acesta, nu te ia nimeni în seamă cum eşti îmbrăcat: poţi purta şi şapcă în loc de pălărie, şi gulerul să ţi se vadă cît de tare

peste cravată.
La orele douăsprezece, Nevski Prospekt începe să fie invadat de preceptori de toate naţiile, care însoţesc copii cu guleraşe de batist. *Jones-ii* englezi şi *Cocq-ii* francezi, mergînd la braţ cu copiii încredinţaţi grijii lor părinteşti, le explică, cu o cuviincioasă seriozitate, că magazinele au firme, ca să putem şti ce anume articole se găsesc înăuntru de vînzare. Guvernantele, miss-ele palide şi slavele roze, calcă impunător în urma fetişcanelor subţirele şi vioaie, poruncindu-le ba să-şi ridice umărul, ba să se ţină mai drept. într-un cuvînt, la vremea asta, Nevski Prospekt e un Nevski Prospekt pedagogic. Cu cît ne apropiem de ora două, cu atît scade şi numărul preceptorilor, al pedagogilor şi al copiilor, în sfîrşit, locul copiilor este luat de distinşii lor taţi care îşi duc la braţ consoartele nervoase, în rochii pestriţe. Treptat-trep-tat, la societatea lor se adaugă toţi cei care şi-au sfîrşit importantele ocupaţii casnice, adică au discutat cu medicul despre vreme, despre un mic coş apărut pe nas, s-au interesat de sănătatea cailor şi a copiilor, care dealtfel sînt plini de talente; au citit anunţurile din gazete sau vreun articol important cu privire la cei sosiţi sau plecaţi; în sfîrşit, au băut cîte o ceaşcă de cafea sau de ceai. La aceştia se adaugă apoi cei care au o soartă demnă de invidiat, fiind posesori ai binecuvîntatului titlu de funcţionari cu însărcinări speciale şi cei cu slujbă la ministerul de externe, care se disting prin manierele şi îndeletnicirile lor nobile. Doamne, ce slujbe şi ocupaţii minunate sînt pe lume! Cum înalţă ele sufletul şi cum îl desfată! Dar vai! Eu n-am slujbă şi-s lipsit de plăcerea de a cunoaşte purtarea fină a şefilor. Tot ce întîlneşti pe Nevski Prospekt e plin de bună-cuviinţă; bărbaţi cu mîinile în buzunarele redingotelor lungi, femei cu pălării, în jachete de atlaz roz, alb şi bleu-pal. Veţi întîlni aici favoriţi unici în felul lor, aranjaţi sub cravate cu o artă neînchipuită, favoriţi ca mătasea sau catifeaua, negri ca zibelina sau cărbunele — dar vai, favoriţii aceştia aparţin numai Ministerului de externe! Pe slujitorii de la celelalte ministere, providenţa i-a lipsit de favoriţi negri, aşacă-s obligaţi, spre marea lor neplăcere, să-i poarte aşa roşcaţi cum sînt. Veţi întîlni aici mustăţi minunate, pe care nu le-ar putea zugrăvi nicio pană,niciun penel; mustăţi cărora li s-au închinat anii cei mai frumoşi din viaţă, mustăţi care zi şi noapte sînt obiectul unor atenţii îndelungate; mustăţi pe care s-au turnat cele mai sublime par-fumuri; mustăţi unse cu pomezile cele mai scumpe şi mai rare; mustăţi răsucite în timpul nopţii pe hîrtie velină; mustăţi de care cei ce le poartă sînt legaţi sufleteşte în modul cel mai duios şi pentru care toţi trecătorii îi invidiază. Mii de pălării de toate felurile, mii de rochii, mii de fişiuri multicolore, fine, de care posesoarele lor se simt strîns legate, uneori chiar timp de două zile întregi, orbesc pe oricine trece pe Nevski Prospekt. S-ar părea că o mare întreagă de fluturi, ridicaţi deodată de   pe lujere, se
revarsă, asemeni unui nor strălucitor, peste bondarii negri de sex masculin. Veţi întîlni aici talii pe care nici nu le-aţi visat vreodată: subţirele, înguste, cit un gît de sticlă şi în faţa cărora vă veţi da respectuos la o parte ca un cumva din nebăgare de seamă să le atingeţi cu cotul dumneavoastră nepoliticos; inima vă va fi cuprinsă de teamă ca nu cumva să frîngeţi, fie şi cu o răsuflare, această minunată creaţie a naturii şi a artei. Dar ce mîneci veţi întîlni pe Nevski Prospekt! Ah, ce splendoare! Parcă-s nişte baloane, încît ai putea crede că doamna respectivă s-ar ridica deodată în aer, dacă bărbatul n-ar ţine-o la braţ; căci a ridica în aer o cucoană, e tot aşa de plăcut şi de uşor ca şi cum ai ridica o cupă de şampanie la gură. Nicăieri nu se salută aşa de politicos şi de natural ca pe Nevski Prospekt! Veţi întîlni pe aici zîmbete unice, adevărate culmi ale artei; uneori veţi întîlni un zîmbet, încît vă veţi topi de plăcere, nu altceva ; alteori, un zîmbet în faţa căruia vă veţi simţi mic de tot şi vă veţi pleca fruntea, iar alteori, în schimb, un zîmbet în faţa căruia vă veţi simţi mai sus decîtfleşa de pe clădirea amiralităţii — şi vă veţi înălţa capul... Veţi auzi aici discutîndu-se despre

concerte, despre vreme, în limba cea mai aleasă şi cu sentimentul demnităţii. Veţi întîlni caractere şi fenomene de nepătruns. Creatorule! Ce firi ciudate întîlneşti pe Nevski Prospekt! Există un soi de oameni care, dacă te întîlnesc, trebuie să-ţi privească numaidecît cizmele; iar după ce ai trecut, întorc capul să-ţi vadă croiala hainelor. Nu pot înţelege nici pînă azi de ce fac acest lucru. La început, credeam că-s cizmari; dar nu—cea mai mare parte dintre ei au slujbe la diferite instituţii, mulţi pot scrie rapoarte admirabile de la o instituţie de stat la alta, sau sînt oameni care se ocupă cu plimbările, cu cititul gazetelor prin cofetării; într-un cuvînt, cea mai mare parte din ei sînt oameni onorabili.
în binecuvîntatul răstimp dintre două şi trei după amiază, cînd pe Nevski Prospekt umblă capitala toată, se desfăşoară cea mai de seamă expoziţie a tot ce produce mai bun fiinţa omenească. Unul îşi arată haina luxoasă, cu cea mai bună blană de castor; altul un minunat nas grecesc; al treilea, nişte favoriţi neîntrecuţi; a patra, o frumoasă pereche de ochişori şi o pălărie minunată ; al cincilea, un inel cu talisman pe degetu-i mic şi elegant; a şasea, un picioruş cu o ghetuţă fermecătoare; al şaptelea, o cravată care stîrneşte uimirea; al optulea, nişte mustăţi uluitoare. Cum bate ora trei, expoziţia ia sfîrşit şi lumea începe să se rărească. De la ora trei încolo, o nouă schimbare. Pe Nevski Prospekt

apare deodată primăvara; întregul Nevski Prospekt se umple atunci de funcţionarii în uniforme verzi; flămînzi, consilierii titulari, consilierii de curte şi consilierii de toate celelalte categorii, se silesc din răsputeri să-şi iuţească pasul. Tinerii registratori de colegiu, şi secretarii guberniali şi de colegiu, se grăbesc să folosească timpul, spre a se plimba pe Nevski Prospekt ca şi cum ar vrea să arate că n-au stat la slujbă şase ceasuri, fără întrerupere. Numai bătrînii secretari de colegiu şi consilierii titulari şi de curte merg repede, cu capul în pămînt, căci lor nu le arde să se uite la trecători; grijile nu i-au părăsit încă — iar în capul lor e o babilonie şi o arhivă întreagă de lucrări începute şi neterminate. Multă vreme, în loc de firme ei văd dosarul cu hîrtii, sau faţa bucălată a şefului de cabinet.
La ora patru, Nevski Prospekt e pustiu, şi e foarte puţin probabil că vei mai întîlni măcar un singur funcţionar; tot ce mai poţi întîlni e cîte o croitoreasă trecînd în grabă strada, în mînă cu o cutie; o biată victimă, a vreunui grefier filantrop care i-a făcut vînt, lăsînd-o numai într-un palton de dimie ; vreun original sosit de curînd, pentru care toate ceasurile sînt la fel; vreo englezoaică lungă şi deşirată cu poşetă şi cu carte; vreun breslaş, un rus cu barba rară într-un surtuc de bumbac cu talia înaltă şi trăind de azi pe mîine, calcă respectuos petrotoar, bălăbănindu-şi tot trupul, şi mîinile, şi picioarele, şi capul; uneori vreun meseriaş mărunt; încolo nu mai întîlneşti pe Nevski Prospekt pe nimeni.
Nevski Prospekt învie şi se însufleţeşte îndată ce întunericul se aşterne peste clădiri şi străzi, cînd caraula, acoperindu-se cu rogojina, se urcă pe scară ca s-aprindă felinarul şi cînd în ferestruicile joase ale magazinelor apar gravuri care nu îndrăznesc să apară în plină zi. E ora misterelor, sub lumina ademenitoare şi minunată a felinarelor. întîlneşti atunci foarte mulţi tineri, cea mai mare parte neînsuraţi, în haine şi mantale călduroase. La vremea asta, toţi parcă au un ţel, sau mai curînd ceva ce aminteşte un ţel, ceva extrem de nedefinit; paşii tuturor devin mai grăbiţi şi foarte neregulaţi. Pe caldarîm şi pe ziduri apar umbre lungi, ale căror capete aproape că ating podul Poliţeiski. Tinerii registratori şi secretari guberniali şi de colegiu se plimbă mult timp; dar majoritatea bătrînilor registratori de colegiu, a consilierilor titulari şi de curte, stau acasă, fie pentru că sînt căsătoriţi, fie din cauza meselor foarte bune pe care le pregătesc bucătăresele lor nemţoaice. Pe Nevski Prospekt îi veţi întîlni pe bătrînii res-

pectabili, care la ora două se plimbau tot aici cu un aer atît de grav şi cu o

extraordinară nobleţe ; îi veţi vedea pe bătrînii aceştia, ca şi pe tinerii impiegaţi, alergînd să se uite pe sub pălăria vreunei doamne, zărite încă de departe, ai cărei obraji şi buze groase sulemenite zdravăn, trezesc admiraţia multora; dar mai mult decît la toţi, le plac vînzătorilor, breslaşilor şi negustorilor, care se plimbă în surtucuri nemţeşti în grupuri mari şi de obicei la braţ.

— Stai! — rosti într-o seară la această oră locotenentul Pi-rogov, trăgîndu-l de mînecă pe tînărul în frac şi pelerină, care mergea cu dînsul, — ai văzut-o?

— Am văzut-o! E minunată, leit Bianca lui Perugino.

— Despre cine vorbeşti?

— Despre ea! Despre aceea cu părul negru! Ce ochi, doamne! Ce ochi! Totul e minunat la dînsa: ţinuta, conturul, ovalul feţei...

— Eu mă gîndeam la blonda din urma ei... De ce nu te duci după brunetă, dacă ţi-a plăcut aşa de tare?

— O, cum se poate... — strigă tînărul în frac, înroşindu-se; crezi că-i dintr-acelea care umblă seara pe Nevski Prospekt? Trebuie să fie o doamnă din înalta societate — adăugă oftînd. — Numai pelerina de pe ea face vreo optzeci de ruble!

— Prostule! — îi răspunse Pirogov, împingîndu-l cu de-a sila într-acolo unde se vedea fluturînd pelerina ţipătoare; —du-te, prostănacule! Nu pierde ocazia! Eu mă iau după blonda!...

Şi cei doi prieteni se despărţiră.

„Vă ştim noi pe toate!" îşi spunea Pirogov, cu un zîmbet de mulţumire şi încredere în sine, convins că nu există frumuseţe să-i poată rezista.

Tînărul cu pelerină şi frac, cu pas sfios şi nesigur, trecu de partea cealaltă, unde flutura în depărtare pelerina pestriţă, aruncînd reflexe vii pe măsură ce se apropia de lumina felinarului, şi întunecîndu-se îndată ce se îndepărta de el. Tînărului îi bătea inima şi grăbea pasul fără să vrea; nici nu îndrăznea să creadă că ar avea vreun drept la atenţia frumoasei care parcă plutea în depărtare, şi cu atît mai puţin putea admite gîndul murdar la care făcuse aluzie locotenentul Pirogov. Nu voia altceva decît să vadă casa unde locuia făptura aceea frumoasă, căzută parcă pe Nevski Prospekt de-a dreptul din cer şi care desigur îşi va lua iarăşi zborul cine ştie unde... Şi tînărul mergea acum aşa de repede, încît mereu se izbea de cîte un domn grav, cu favoriţi cărunţi, silindu-l să coboare de pe trotuar. Tînărul

acesta făcea parte din acea categorie de oameni care la noi constituie un fenomen destul de ciudat, oameni care pot fi socotiţi cetăţeni ai Petersburgului, în măsura în care un chip văzut în vis ţine de realitate. E o tagmă cu totul aparte, neobişnuită în oraşul acesta, unde toţi locuitorii sînt sau funcţionari, sau negustori, sau meşteşugari nemţi. Tînărul acesta era un pictor! O apariţie ciudată, nu? Un pictor în Petersburg! Un pictor pe pămîntul zăpezilor, un pictor în ţara finilor, unde totul e umed, drept, neted, palid, cenuşiu şi ceţos. Pictorii aceştia nu seamănă deloc cu pictorii italieni, mîndri şi înflăcăraţi ca Italia şi cerul ei — ci, contrar acestora, cea mai mare parte dintre ei sînt oameni buni, blînzi, ruşinoşi, fără griji, care-şi iubesc arta în tăcere, beau ceaiul cu vreo doi prieteni într-o odăiţă şi discută cu simplitate despre obiectul admiraţiei lor, fără a năzui la mai mult; ei cheamă mereu la dînşii cîte o bătrînă cerşetoare şi o pun să pozeze cîte şase ceasuri la rînd, pentru a-i transpune pe pînză figura jalnică şi inexpresivă; pictează perspectiva odăii unde se găsesc tot felul de nimicuri de-ale pictorilor: mîini *şi* picioare de ghips devenite cafenii din pricina colbului şi a vremii, şevalete rupte, palete răsturnate, un amic cîntînd din ghitară, pereţi mînjiţi cu vopsele, o fereastră deschisă prin care se vede Neva palidă, cu nişte bieţi pescari în cămăşi roşii. Toate picturile lor au un colorit turbure, cenuşiu, pecetea de neşters a Nordului. Cu toate acestea, ei lucrează cu o adevărată

patimă; deseori aceşti oameni ascund reale talente; iar dacă i-ar învălui numai odată aerul proaspăt al Italiei, s-ar dezvolta în voie, viguros, strălucitor, asemeni unor plante scoase din odaie la aer curat. Mai toţi sînt timizi; la vederea unei decoraţii sau a unui epolet impunător îşi pierd firea aşa de tare, încît fără să vrea, scad preţul tablourilor. Uneori le place să se îmbrace elegant; iar eleganţa pare aşa de nepotrivită cu ei, ca un petec pe o haină nouă. Veţi vedea cîteodată la ei un frac superb şi pe deasupra o pelerină murdară, o vestă scumpă de catifea şi un surtuc pătat de vopsele. Şi tot aşa veţi vedea cîteodată pe un peisaj neterminat, o nimfă desenată cu capul în jos — pe care pictorul negăsind alt loc, a schiţat-o pe fondul mînjit al unei opere mai vechi pictată cîndva cu plăcere. Niciodată n-o să vi se uite drept în ochi; iar dacă au să vă privească, o vor face cu o căutătură tulbure şi nedesluşită; nu vă vor străpunge cu privirea de uliu a unui cercetător sau cu privirea mîndră de şoim a ofiţerului de cavalerie; asta din pricină că în timp ce

se uită la trăsăturile tale se gîndesc de fapt la trăsăturile vreunui Hercule[1]) de ghips din camera lor de-acasă; ori îşi închipuie vreun tablou pe care au de gînd să-l lucreze de aci înainte; din cauza asta, adesea răspund confuz, iar alteori răspund aiurea şi cu cît lucrurile li se amestecă mai mult în cap, cu atît devin mai timizi. Din această categorie de oameni făcea parte şi tînărul pictor Piskariov, eroul povestirii noastre: ruşinos, timid, dar purtînd în suflet scînteia sentimentului, gata să devină flacără, în condiţii prielnice. Iată-l grăbindu-se, cuprins de un fior tainic, către ţinta care l-a impresionat atît de mult, încît se miră el singur de îndrăzneala lui. Fiinţa necunoscută, care ise întipărise în ochi, în gînd, în simţuri, întoarse deodată capul şi se uită la dînsul. Doamne, ce trăsături dumnezeeşti! Ce orbitor de albă şi de minunată frunte, umbrită de un păr frumos ca piatra de agată! Părul acesta, unduind în bucle fermecătoare îi atingea obrajii proaspeţi şi gingaş, rumeniţi de frigul serii. Ţinea buzele strînse de parcă ferecase cu ele cele mai minunate visuri. Tot ce rămîne din amintirile copilăriei, toate visările şi închipuirile inspirate de lumina candelei, toate păreau a se fi contopit şi se răsfrîngeau acum pe buzele ei armonioase! Ea îl privi — şi lui îi tresaltă inima; îl privi aspru, indignată parcă, pentru că a urmărit-o atît de obraznic; dar pînă şi mînia era fermecătoare pe faţa ei nespus de frumoasă. Cuprins de timiditate şi ruşine, el se opri, uitîndu-se în pămînt; dar cum să piardă o făptură atît de dumnezeească şi să nu ştie măcar locul sfînt unde a pogorît acest divin oaspe? Cu aceste gînduri, visătorul tînăr se hotărî s-o urmărească mai departe. Ca să nu-l observe, lăsă între ei o oarecare distanţă; dar în timp ce privea nepăsător în toate părţile şi cerceta firmele, n-o slăbea din ochi. Trecătorii începură să se rărească; strada se liniştea; frumoasa întoarse capul şi lui i se păru că desluşeşte pe buzele ei un zîmbet. Se cutremură, nu-şi crezu ochilor. Nu! Poate că lumina înşelătoare a felinarului dăduse feţei ei acea părere de zîmbet; sau poate îşi băteau joc de dînsul propriile visuri! Suflarea i se înecă în piept; trupul întreg i se cutremură; simţurile i se aprinseră, şi un fel de negură îi plutea pe dinaintea ochilor, trotuarul îi fugea de sub picioare; cupeurile cu cai în goană parcă stăteau pe loc; podul părea că se lungeşte şi se frînge drept la mijlocul bolţii; casele parcă erau cu acoperişurile în jos;

!) Personaj mitologic, cunoscut prin forţa sa fizică (N. red. rom.)

chioşcul parcă venea spre el; alebarda sentinelei întocmai ca literele cele aurite şi foarfecă de pe una din firme îi frigeau parcă genele cu scînteierile lor. Toate acestea fuseseră produse de o singură privire şi de o întoarcere a unui căpuşor frumos. Mergea în neştire pe urmele uşoare ale frumoaselor picioruşe, fără s-audă, fără să vadă, fără să simtă ceva, silindu-se să-şi modereze iuţeala pasului,

care-şi potrivea ritmul după bătăile inimii. Cîte-odată îl cuprindea îndoiala: arătase faţa ei într-adevăr bunăvoinţă? Se oprea o clipă; dar bătăile inimii, o putere de neînfrînt, o nelinişte a tuturor simţurilor, îl împingeau înainte. Nici nu-şi dădu seama cînd i se ivi în faţă o casă cu trei caturi; toate cele patru rînduri de geamuri luminate îl priviră deodată, iar balustrada de fier de la intrare i se împotrivi cu o izbitură puternică. Văzu cum necunoscuta întoarce capul spre dînsul din plin zbor pe scară şi punîndu-şi un deget pe buze îi face semn s-o urmeze. Lui îi tremurau genunchii; i se înflăcăraseră gîndurile şi simţămintele; fulgerul bucuriei îi străpunse inima cu tăişul lui dureros. Nu! Nu mai era o iluzie! Doamne, cîtă fericire într-o singură clipă! Ce minunată viaţă trăia în două minute!

Dar oare nu sînt toate astea un vis? Oare într-adevăr m-am apropiat de locuinţa aceleia pe care o credeam o fericire de neatins şi pentru a cărei privire eram gata să-mi dau viaţa? Ea e aceea care-mi arată atîta bunăvoinţă şi atenţie?

Piskariov zbură pe scară, fără nici un gînd pămîntesc; nu cuprins de flacăra unei patimi trupeşti, ci curat şi nevinovat ca un tînăr neprihănit care mai vibrează cu gîndul la o iubire nedefinită şi spirituală. Şi ceea ce ar fi provocat într-un om desfrînat gînduri îndrăzneţe, acest lucru dimpotrivă înălţa şi mai mult pe acelea ale lui Piskariov, le făcea şi mai curate. încrederea arătată de frumoasa şi plăpînda făptură îl îndemnă să-şi impună un aspru jurămînt de cavaler medieval, jurămîntul de a-i îndeplini toate poruncile, asemeni unui rob. Voia ca aceste porunci să fie cît mai grele pentru ca îndeplinirea lor să-i ceară o şi mai mare sforţare. Nu se îndoia defel că o întîmplare tainică şi totodată importantă o hotărîse pe necunoscută să aibă încredere în el; de bună seamă că i se vor cere servicii importante; şi simţea în el putere şi hotărîre pentru orice. Gîndurile lui repezi urcau în spirală,   ca scara.

— Fiţi atent! — răsună glasul ei ca o harpă şi el simţi un fior prin   tot trupul.

15

Sus, în întuneric, la al treilea cat, necunoscuta bătu într-o uşă şi intrară amîndoi. îi întîmpină cu o luminare în mînă, o femeie destul de plăcută la înfăţişare; ea îl privi însă pe Piskariov aşa de ciudat şi de obraznic încît el, fără să vrea îşi plecă ochii. Intrară   în odaie.

în încăpere trei femei stăteau în diferite locuri; una făcea pasenţe, alta cînta cu două degete la pian o biată parodie a unei vechi poloneze, iar a treia sta la oglindă şi-şi pieptăna parul lung — fără a se gîndi măcar că trebuie să-şi întrerupă toaleta la intrarea unei persoane necunoscute. Peste tot domnea o dezordine neplăcută, cum se poate întîlni numai în camera unui celibatar neglijent. Mobila, destul de bună, era plină de praf; prin colţurile tavanului de stuc, păianjenii îşi ţesuseră pînza; prin uşa întredeschisă ce dădea în altă cameră, se zărea lustrul unei cizme cu pinteni şi vipuşca roşie a unei uniforme; un glas puternic de   bărbat   şi   un   rîs   de   femeie răsunau acolo fără nici o jenă.

Doamne, unde nimerise Piskariov! La început, nu-şi putea crede ochilor; prinse a privi mai cu atenţie lucrurile din cameră; dar pereţii goi şi ferestrele fără perdele nu arătau deloc că s-ar fi aflat acolo o gospodină harnică; iar femeile acelea erau nişte creaturi respingătoare cu feţele trecute, istovite; una i se aşeză drept în faţă, şi-l examina calm aşa cum examinezi pata de pe haina altuia; toate l-au convins îndată că nimerise într-un loc dezgustător, unde se cuibărise desfrîul jalnic, produs de falsa cultură şi de îngrozitoarea aglomeraţie a capitalei; loc unde omul batjocoreşte, profanează şi sugrumă tot ce înfrumuseţează viaţa, tot ce are ea mai sfînt şi mai curat, unde femeia — această podoabă a lumii, coroana creaţiei — se schimbă într-o fiinţă ciudată, ambiguă, îşi pierde, odată cu curăţenia sufletească, toată feminitatea, îşi însuşeşte în chip respingător, apucăturile şi obrăznicia bărbatului, şi încetează de a mai fi făptura

slabă, minunată şi atît de deosebită de noi, bărbaţii. Cu ochii mari de uimire, Piskariov măsură fata din cap pînă-n picioare, vrînd parcă să se convingă dacă e aceeaşi care-l fermecase pe Nevski Prospekt şi-l atrăsese în mreje. Dar ea îi sta în faţă tot atît de frumoasă, cu părul tot atît de minunat, cu aceeaşi ochi atît de cereşti. Era fragedă; n-avea decît şaptesprezece ani; se vedea că groaznicul desfrîu n-o copleşise demult, nu îndrăznise să-i atingă obrajii proaspeţi, uşor îmbujoraţi — era minunată!
Piskariov sta nemişcat în faţa ei şi era gata, în naivitatea lui sufletească, să uite de sine ca şi mai înainte, dar ea, plic-

tisita de prea lunga lui tăcere, îi zîmbi cu înţeles şi-l privi drept jn ochi. Zîmbetul acesta, de o obrăznicie vrednică de milă, se potrivea pe faţa ei, tot aşa de ciudat ca şi surîsul pietăţii pe faţa unuia care ia mită, sau aşa cum se potriveşte un registru de contabilitate cu un poet. Piskariov se cutremură. Ea deschise frumoasa-i gură şi începu să vorbească ceva, dar ceva atît de prostesc şi vulgar... Ca şi cum odată cu nevinovăţia omul şi-ar pierde şi mintea! El nu vru s-asculte nimic; era peste măsură de ridicol şi naiv ca un copil. Şi astfel, în loc să profite de bunăvoinţa ei, în loc să se bucure de întîmplarea asta, cum s-ar fi bucurat oricare altul, se repezi afară ca o capră sălbatică şi fugi în stradă. Mai apoi acasă, în camera lui, rămase nemişcat cu capul în jos, cu mîinile căzute în lungul trupului, ca un sărac care a găsit o perlă nepreţuită şi a pierdut-o în aceeaşi clipă, scă-pînd-o în mare. „Ce frumuseţe! Ce trăsături dumnezeeştiî Şi unde, în ce loc!..." Iată tot ce-a putut spune.
într-adevăr, mila nu ne copleşeşte nici cînd mai tare decît la vederea frumuseţii atinse de suflarea otrăvitoare a desfrîului. Urîciunea se mai poate însoţi cu desfrîul! Dar frumuseţea, frumuseţea gingaşă, se asociază în mintea noastră numai cu puritatea şi cu nevinovăţia! Frumoasa care-l vrăjise pe nenorocitul Piskariov era într-adevăr o apariţie minunată, neobişnuită. Iar prezenţa ei, în cercul acela demn de dispreţ era şi mai neobişnuită încă. Toate trăsăturile ei erau aşa de pure, atîta nobleţe îi era întipărită pe faţa frumoasă, încît nu-ţi putea trece prin minte că desfrîul îşi întinsese asupra-i ghiarele grozave. Ar fi putut fi pentru un soţ pasionat un mărgăritar nepreţuit, universul, paradisul, toată averea. Ar fi putut fi într-un modest cerc familial un astru încîntător şi care să dea dulcile ei porunci mişcînd doar uşor frumoasele ei buze. Ar fi putut fi într-un salon cu lume multă, cu parchet strălucitor, în lumina luminărilor, o zeitate la picioarele căreia să cadă, în tăcere şi cu pietate, mulţimea de adoratori; dar vai! Ea fusese azvîrlită în prăpastie cu un hohot de rîs, prin voinţa grozavă a unui spirit diabolic care cu o sete nestinsă urmăreşte distrugerea armoniei vieţii.
Piskariov sta în faţa luminării pe sfîrşite, cuprins de o milă sfîşietoare. Miezul nopţii trecuse demult; clopotul din turn bătuse douăsprezece şi jumătate şi el tot mai sta nemişcat fără să doarmă, sau să facă altceva. Profitînd de imobilitatea lui, somnul începu să-l fure încet-încet; odaia i se topi din faţa

ochilor şi prin visarea care-l învăluia treptat, numai flacăra lu-mînării mai licărea. O bătaie în uşă îl făcu să tresară şi să se trezească. Uşa se deschise şi intră un lacheu într-o livrea scumpă. Niciodată încă nu intrase în odăiţa lui retrasă o livrea atît de scumpă — şi la o oră atît de neobişnuită. Piskariov privi lacheul cu o curiozitate plină de nedumerire şi nerăbdare.
— Doamna aceea... — începu lacheul, înclinîndu-se cu respect, — doamna la care dumneavoastră aţi binevoit să veniţi acum cîteva ceasuri, mi-a poruncit să vă poftesc acasă la dumneaei şi v-a trimis şi cupeul.
Piskariov tăcea uimit. „Cupeul! Lacheul în livrea! o greşeală desigur!"

— Ascultă, dragul meu... — rosti el timid; — poate că nu aici trebuia să vii. De bună seamă că doamna te-a trimis după altcineva, nu după mine...
— Nu, n-am greşit domnule! Nu sînteţi dumneavoastră acela care aţi binevoit s-o însoţiţi pe doamna la casa din strada Liteinaia, în camera de la catul al treilea?
— Eu.
— Vă rog, deci, să vă grăbiţi! Doamna doreşte să vă vadă numaidecît şi de data asta vă pofteşte acasă la dumneaei...
Piskariov se repezi pe scări în jos. într-adevăr, afară îl aştepta cupeul. Se urcă; portierele se închiseră cu zgomot: pietrele caldaramului răsunau sub copite şi sub roţi. Prin faţa geamurilor de la cupeu se perinda repede perspectiva luminoasă a caselor cu firme viu colorate. Piskariov îşi bătea capul tot drumul şi nu ştia cum să-şi lămurească aventura asta. Casă proprie; lacheu în livrea scumpă; toate, nu se potriveau deloc cu încăperea aceea de la catul al treilea, cu ferestrele prăfuite şi cu clavirul dezacordat.
Cupeul se opri în faţa unei intrări viu luminate: Piskariov fu peste măsură de surprins, văzînd şiruri de trăsuri, ferestre puternic luminate şi auzind glasuri de vizitii şi muzică. Lacheul cel cu livrea scumpă, după ce îl ajută să coboare din cupeu, îl conduse respectuos într-un antret cu coloane de marmoră unde o lampă lumina puternic paltoane şi şube aruncate care încotro şi un portar cu multe fireturi de aur. O scară uşoară, aeriană, cu balustradă strălucitoare, pe care adiau diferite parfumuri, ducea sus. Piskariov se şi avîntă pe scară şi intră în primul salon. Se trase însă înapoi, de la cel dintîi pas, speriat de atîta lume. îl zăpăcise pur şi simplu mulţimea aceea nespus de pestriţă, de parcă
18
diavolul fărîmase lumea bucăţi şi le adunase apoi la loc, fără ni-ciun sens, fără niciun rost. Umerii sclipitori ai cucoanelor, fracurile negre, candelabrele, lămpile, voalurile aeriene care fluturau în jur, panglicile diafane, şi uriaşul contrabas care se zărea de după balustrada splendidului balcon — totul era pentru el feeric. Văzu dintr-odată, atîţia bărbaţi respectabili, bătrînisau aproape bătrîni, cu stele pe fracuri, atîtea femei, mişcîndu-se uşor, mîndru şi graţios pe parchet, sau şezînd pe scaune una lîngă alta; auzi atîtea cuvinte franţuzeşti şi englezeşti; zări atîţia tineri în fracuri negre, deosebit de nobili la înfăţişare, care vorbeau sau tăceau cu atîta gravitate, nu spuneau nimic de prisos, glumeau aşa de demn, zîmbeau cu atîta respect, purtau favoriţi atît de frumoşi şi ştiau atît de bine să-şi arate mîinile distinse atunci cînd îşi îndreptau cravata; femeile erau atît de fine, pline de-o atît de desăvîrşită mulţumire de sine şi satisfacţie — şi atît de fermecător îşi coborau privirile încît... dar înfăţişarea umilă a lui Piskariov, care se rezemase cu teamă de o coloană, arăta că se zăpăcise cu desăvîrşire. între timp, lumea făcuse cerc în jurul celor ce dansau. Dansatoarele pluteau uşor, învăluite în tot ce a creat Parisul mai fin, în rochii ţesute parcă din aer, şi abia atingeau parchetul cu picioruşele lor minunate; erau mai eterice decît dacă nu l-ar fi atins deloc. Una dintre ele, îmbrăcată mai strălucitor şi mai scump decît toate, era şi cea mai frumoasă. Toaleta ei vădea cea mai fină îmbinare, şi totuşi părea că aceste lucruri n-o preocupă deloc — totul la ea era spontan, firesc. Privea — şi parcă nu privea mulţimea de spectatori care o înconjuraseră; frumoasele ei gene lungi se aplecau cu indiferenţă, albul strălucitor al obrazului îţi lua şi mai mult ochii, cînd, înclinînd capul, o umbră uşoară i se aşternea pe fruntea fermecătoare.
Piskariov se sili să-şi facă loc prin mulţime şi s-o privească numai pe ea, dar spre marele lui necaz, un cap enorm, cu părul negru şi creţ i se tot aşeza în faţă; şi afară de aceasta, lumea se înghesuise aşa de tare, încît nu îndrăznea să se mişte nici înainte, nici înapoi, de teamă să nu atingă cumva vreun consilier intim. Izbuti totuşi să răzbată pînă în faţă şi îşi privi haina, vrînd să şi-o îndrepte.

Doamne! ce înseamnă asta? Era într-un surtuc murdărit de vopsele!... în grabă, uitase să se îmbrace cum se cuvenea! Roşi pînă-n vîrful urechilor; lăsă capul în jos şi ar fi vrut să intre în pămînt, dar n-avea unde, căci în spatele său făceau zid Karnmerjunker-ii în costume strălucitoare. Ar fi vrut să se afle cît mai departe de frumoasa cu frunte şi gene minunate. îşi

ridică ochii, cu spaimă, ca să vadă dacă nu cumva ea se uită la dînsul. Dar ea sta chiar în faţa lui... Doamne, ce înseamnă asta? „Ea este!" strigă Piskariov, aproape cu glas tare.

De bună seamă că ea este, aceea pe care o întîlnise pe Nevski Prospekt şi o condusese pînă acasă.

între timp, ea îşi ridicase genele, învăluindu-i pe toţi în privirea-i limpede.

— Vai, vai, cît e de frumoasă! — putu să mai spună Piskariov şi răsuflarea i se opri.

Fata îşi rotea privirile de jur împrejur, asupra acelor care doreau să-i atragă atenţia; dar deodată îşi întoarse ochii, obosită şi indiferentă, şi privirea ei o întîlni pe aceea a lui Piskariov. „Ce minune! Ce rai! Ajută-mă, creatorule, să nu mă copleşească! Viaţa nu va putea cuprinde acest paradis care-mi captivează şi îmi mistuie sufletul!"

Ea făcu un semn; dar nu cu mîna, nici cu capul. îl schiţă cu ochii săi fermecători, şi atît de fin şi de imperceptibil, **Inctt** nimeni în afară de Piskariov nu-l băgă în seamă; el însă îl văzu şi-l înţelese. Dansul ţinu mult; muzica obosită părea că se stinge, piere, dar apoi izbucnea iar, bubuind şi vuind; în sfîrşit, se termină. Ea se aşeză pe scaun; sînul i se ridica sub rochia vaporoasă; mîna (ce mînă minunată, dumnezeule!) îi căzu pe genunchi, mototoli rochia — şi rochia însăşi părea că respiră muzică; iar culoarea ei liliachie, delicată îi scotea şi mai mult în evidenţă albeaţa minunată a mîinii.

„Să ating numai această mînă şi nu mai vreau nimic. Ni-cio altă dorinţă n-am să mai am după aceea! Căci toate celelalte dorinţe ar fi prea cutezătoare!"

El sta în spatele scaunului ei, neîndrăznind nici să vorbească, nici să respire...

— V-aţi plictisit? — îl întrebă ea; — şi eu m-am plictisit! — Apoi, plecîndu-şi genele lungi, adăugă: — Văd că mă urîţi...

— Pe dumneavoastră? Eu? Eu, — încercă să vorbească Piskariov, zăpăcit cu totul; şi poate că ar mai fi rostit încă o mulţime de cuvinte fără şir, dacă nu s-ar fi apropiat un înalt demnitar cu păr des şi ondulat, care făcu cîteva reflecţii plăcute şi spirituale; în timp ce vorbeau, îşi arăta dinţii destul de frumoşi— şi fiecare cuvînt de spirit înfigea în inima lui Piskariov cîte un cui.

în sfîrşit, spre fericirea lui, cineva puse demnitarului o întrebare.

— Cît e de nesuferit! — rosti ea atunci, înnălţîndu-şi ochii divini. — Mă duc să mă aşez în celălalt capăt al salonului. Să fiţi acolo.

Şi dispăru alunecînd parcă prin mulţime. Piskariov porni ca un nebun, făcîndu-şi loc cu coatele prin mulţime pînă la locul indicat.

Iat-o!... Stă ca o regină, e cea mai frumoasă, şi-l caută cu ochii.

— Sînteţi aici, — rosti ea încet. — Am să fiu sinceră: Probabil că vi s-au părut ciudate înprejurările în care ne-am în-tîlnit. Cum vă închipuiţi că aş putea aparţine acelei categorii de făpturi demne de dispreţ, printre care m-aţi văzut? Vi s-o fi părut ciudată purtarea mea... Dar am să vă spun o taină... Veţi fi, oare, în stare... — continuă ea privindu-l drept în ochi, — veţi fi în stare să nu divulgaţi niciodată taina aceasta?

— O, voi fi! Voi fi! Voi fi...

Dar în vremea asta se apropie de ea un domn destul de bă-trîn şi îi oferi braţul, vorbindu-i într-o limbă neînţeleasă. Ea îl privi pe Piskariov rugător, cerîndu-i parcă din ochi să rămînă acolo, s-o aştepte, dar el nu mai avea putere să asculte

nici un fel de poruncă, nici chiar una rostită de buzele ei. Porni după dînsa; mulţimea însă îi despărţi; rochia de culoarea liliacului îi dispăru dinaintea ochilor şi el începu să străbată încăpere după încăpere, turburat, îmhrîncindu-i pe toţi din cale; prin odăi, în jurul meselor de joc, stăteau numai bărbaţi simandicoşi cufundaţi într-o tăcere adîncă; într-un colţ, cîţiva bărbaţi în vîrstă discutau despre superioritatea carierei militare faţă de cea civilă; în alt colţ, domni în fracuri impecabile făceau reflecţii superficiale asupra unei lucrări în mai multe volume a unui poet foarte productiv. Piskariov simţi cum un domn în vîrstă, cu înfăţişarea respectabilă, îl înhaţă de nasturele hainei, cerîndu-i să-şi dea părerea asupra unei observaţii a lui foarte juste, dar Piskariov îl împinse cu brutalitate, fără măcar să remarce că avea la gît o decoraţie a unui ordin destul de însemnat. Fugi în altă încăpere, dar n-o găsi nici acolo, şi nici în a treia încăpere. „Unde-o fi? Daţi-mi-o! Nu mai pot trăi fără s-o privesc! Vreau s-o ascult, să aflu ce voia să-mi spună". însă toate cercetările rămaseră fără rezultat. Cuprins de nelinişte şi ostenit, se retrase într-un colţ, privind mulţimea, dar lucrurile din jur începură să se întunece pe dinaintea ochilor lui obosiţi. în sfîrşit, prinse să desluşească pereţii odăii lui. Ridică privirea: în faţă se afla sfeşnicul, cu o fla-

21

cără mică, gata să se stingă; luminarea se topise toată, iar seul se scursese pe masă.

Va să zică dormise! Ce vis, dumnezeule! Ce vis! De ce a trebuit să se trezească? Dacă somnul ar mai fi durat măcar un minut, fără îndoială că ea i s-ar fi arătat iar! Prin fereastră pătrundea o lumină ştearsă şi tulbure şi el o privi cu ciudă. Ce dezordine cenuşie era la el în cameră! Cît de respingătoare era realitatea în comparaţie cu visul! Se dezbrăcă repede, se culcă în pat, se înfăşură cu plapoma, vrînd să-şi recheme măcar pentru o clipă visul dus. Somnul nu întîrzie. Dar în loc să vină în vis ceea ce dorea el, i se arătă cu totul altceva: ba locotenentul Piro-gov cu pipa lui; ba paznicul academiei; ba vreun consilier de stat; ba capul unei finlandeze pictată cîndva — şi multe alte bazaconii.

Stătu culcat pînă la amiază, vrînd să doarmă, dar făptura ei nu-i mai apăru. Măcar o clipă să-şi mai fi arătat trăsăturile fermecătoare; măcar o clipă să-i mai fi auzit mersul uşor; să i se fi arătat măcar mîna ei goală, orbitor de albă, ca omătul de pe piscurile munţilor.

Lăsă totul, uită totul, şi stătea zdrobit, cu disperarea zugrăvită pe faţă, sub stăpînirea visului spulberat. Nu-i venea să se apuce de nimic. Se uita absent pe fereastră; afară se vedea un sacagiu murdar, turnînd apă care îngheţa în timp ce o turna; s-auzea glasul tremurător, ca un behăit de capră, al unui telal care striga:

— Haine... Haine vechi cumpăr!

Viaţa de toate zilele, realitatea, îi izbeau auzul în chip ciudat. Stătu aşa pînă seara şi iar se aruncă în pat, cu nesaţ. Se luptă mult timp cu insomnia dar, pînă la urmă, o birui. Visă iar, dar tot un vis urît, banal. „Doamne, îndură-te ! Mai arată-mi-o măcar o clipă, o singură clipă!" Şi iarăşi aşteptă altă seară, iarăşi adormi şi visă un funcţionar care era totodată şi funcţionar, şi fagot. O, groaznic! în sfîrşit,ea îi apăru! Iată-i căpşorul şi buclele... Se uită la dînsul... Dar aşa de puţin... Şi apoi din nou negură, din nou un vis oarecare, un vis idiot...

In sfîrşit, visurile îi deveniră unicul scop în viaţă ; şi de atunci înainte viaţa lui luă o întorsătură ciudată, s-ar putea spune că dormea cînd era treaz şi era treaz cînd dormea...

Dacă cineva l-ar fi văzut cînd stătea tăcut înaintea mesei lui goale, sau cînd mergea pe stradă, de bună seamă că l-ar fi luat drept un lunatic sau un ins distrus de băuturi tari: avea pri-

virea ştearsă; fiind distrat din fire, însuşirea asta i se accentuase, pusese stăpînire pe el, şi făcuse ca faţa lui să nu mai arate niciun sentiment. Se înviora numai la căderea nopţii.
Starea aceasta îi ruină puterile, iar cînd şi somnul îl părăsi, trecu prin cele mai groaznice suferinţe. Vrînd să-şi salveze unica avuţie, recurse la toate mijloacele pentru a şi-o redobîndi. Auzise că pentru a putea recăpăta somnul trebuie să iei opium. Dar unde să găsească? îşi aminti de un persan, proprietar al unui magazin de şaluri, care de cîte ori îl întîlnea, îl ruga să-i picteze o femeie frumoasă. Hotărî să se ducă la dînsul, bănuind că trebuie să aibă opium.
Persanul îl primi stînd pe divan, cu picioarele încrucişate sub el.
— La ce-ţi trebuie opium? Piskariov îi povesti că nu mai are somn.
— Bine. Am să-ţi dau opium, dar să-mi pictezi o femeie frumoasă... Să fie o adevărată frumuseţe; sprîncenele, negre; ochii mari ca măslinele, iar eu să stau culcat lîngă ea şi să fumez ciubuc... Auzi? Să fie o adevărată frumuseţe!
Piskariov făgădui totul. Persanul ieşi pentru o clipă şi se întoarse cu un flaconaş plin cu un lichid de culoare închisă; turnă cu atenţie o parte din el în alt flaconaş şi i-l dădu lui Piskariov, sfătuindu-l să nu ia mai mult de şapte picături în apă. Piskariov apucă lacom nepreţuitul flacon, pe care nu l-ar fi dat nici pentru o grămadă de aur, şi porni în goană spre casă. Acasă, îşi turnă cîteva picături într-un pahar cu apă şi, după ce bău, se trînti în pat.
Ce bucurie, doamne! Ea veni din nou! Dar de data aceasta sub altă înfăţişare! o, ce frumos stătea lîngă fereastra luminoasă a unei căsuţe de ţară: Găteala ei iradia atîta simplitate, cum numai un poet şi-ar putea-o închipui. Iar pieptănătura... doamne... ce simplă era pieptănătura şi ce bine o prindea ! Tulpănaşul din jurul gîtului svelt... totul la ea era simplu şi plin de un gust discret peste putinţă de exprimat. Ce mers graţios şi gingaş avea! Foşnetul paşilor şi al rochiţei ei simple părea o muzică. Şi ce frumoasă îi era mîna strînsă într-o brăţară împletită.
— Nu mă dispreţui, — îi spunea ea, cu lacrimi în ochi! — Nu sînt deloc ceea ce mă crezi. Uită-te la mine, uită-te bine, şi spune-mi: sînt în stare să fac ceea ce crezi dumneata?
— O, nu! O, nu! Fie ca cel ce ar îndrăzni să creadă aşa, ceva, să...

23

Dar Piskariov se trezi înduioşat, zdrobit, cu ochii înlăcrimaţi. „Mai bine nu te-ai fi arătat deloc ! Mai bine n-ai fi existat, ci ai fi fost o creaţie a unui pictor inspirat. Nu m-aş fi dezlipit de pînză; mereu te-aş fi privit şi te-aş fi sărutat. Aş fi trăit şi-aş fi respirat numai pentru tine, aşa cum trăieşti un vis minunat, şi atunci aş fi fost fericit! N-aş mai fi avut nici o altă dorinţă; ca pe un înger de pază te-aş fi chemat înaintea somnului şi a veghei, iar cînd ar fi fost să pictez ceva dumnezeiesc şi sfînt, te-aş fi aşteptat! Dar aşa., ce viaţă groaznică! Ce folos că ea trăieşte? Plăcută-i oare viaţa nebunului, pentru rudele şi prietenii care l-au iubit? Doamne, ce mai e şi viaţa noastră! Veşnică dezbinare între vis şi realitate". Cam astfel de gînduri îl stăpîneau necontenit. Nu se gîndea la nimic altceva, aproape că nu mînca; aştepta seara şi vedenia dorită, cu nerăbdarea şi patima unui amant. Gîndurile, îndreptate numai asupra unuia şi aceluiaş lucru, căpătară o putere atît de mare asupra întregii lui existenţe şi închipuiri, încît chipul rîvnit îi apărea aproape în fiecare zi în situaţii opuse realităţii, pentru că gîndurile lui erau pure, ca gîndurile unui copil. Datorită acestor vise, chiar obiectul lor devenea din ce în ce mai pur, se transfigura cu totul. Opiumul îi înfierbînta şi mai mult gîndurile şi, dacă a existat vreodată un îndrăgostit pînă la ultima limită a nebuniei, în chip violent, îngrozitor, distrugător, zbuciumat, apoi nenorocitul acela a fost Piskariov.
Cel mai plăcut dintre toate visurile a fost cel în care i s-a arătat atelierul; era aşa de vesel şi ţinea paleta L± mînă cu atîta bucurie... Ea sta lîngă dînsul. li era

soţie. Sta alături de el, rezemată cu frumosul ei cot de speteaza scaunului si-i privea opera... I se citea în ochii duioşi şi osteniţi, ce copleşită era de fericire; odaia lui era ca un rai... Atîta lumină era acolo, atîta ordine... Doamne! Iat-o că îşi culcă pe pieptul lui căpşorul încîntător... Niciodată n-avusese un vis mai frumos! După somnul acesta, se sculă înviorat şi mai puţin distrat. Gînduri ciudate îi roiau prin cap; cugeta: „Poate că vreo întîmplare îngrozitoare a atras-o în acest desfrîu, fără voia ei! Poate că sufletul ei înclină spre pocăinţă! Poate că vrea ea însăşi să se zmulgă din situaţia îngrozitoare în care se află. Pot eu oare să stau nepăsător şi s-o las să piară, cînd ar fi deajuns să întind mîna şi s-o scap de la înec?" Şi gîndurile îi mergeau departe. „Nu mă cunoaşte nimeni, îşi spunea în sinea lui, şi la urma urmei, nu-mi pasă de nimeni cum nimănui nu-i pasă de mine. Dacă ea va arăta
pocăinţă curată şi-şi va schimba felul de viaţă, atunci mă voi însura cu ea! Trebuie să mă însor cu ea şi fără îndoială că voi face cu mult mai bine decît cei ce se însoară cu menajerele lor şi adesea chiar cu creaturile cele mai demne de dispreţ! Fapta mea va fi dezinteresată şi poate chiar măreaţă. Voi reda lumii cea mai desăvîrşită podoabă a ei!"
îndată ce-şi întocmi acest plan fantastic, simţi că se înroşeşte ; se apropie de oglindă şi se înspăimîntă de chipul lui supt şi palid. începu să se gătească cu îngrijire; se spălă, îşi netezi părul, îşi puse fracul cel nou şi o vestă cochetă, îşi aruncă pelerina pe umeri şi ieşi în stradă. Trase în piept aerul proaspăt şi-şi simţi inima înviorată, ca un convalescent ieşit pentru prima dată după o boală lungă. Cînd se apropie de strada aceea unde nu-i mai călcase piciorul dela întîlnirea fatală, inima începu să-i bată tare.
Căută mult casa: părea că l-a trădat memoria. Străbătu strada de două ori şi nu ştia în faţa cărei case să se oprească. în sfîrşit i se păru că una dintre ele seamănă cu aceea unde fusese; urcă în fugă scările şi, după ce bătu, uşa se deschise, şi cine îi apăru în faţă? Idealul lui, chipul misterios, originalul tablourilor visate, aceea prin care trăia... atît de îngrozitor, atît de dureros, atît de dulce. în faţa lui sta chiar ea; Piskariov fu cuprins de tremur; abia se mai putea ţine pe picioare de slăbiciune, cuprins de un val de bucurie; ea sta în faţa lui tot aşa de frumoasă, deşi ochii îi erau somnoroşi şi pe faţa care nu mai era atît de fragedă i se furişase paloarea; era totuşi foarte frumoasă.
— A... — strigă ea, cînd îl văzu şi se frecă la ochi. Era ora două după amiază. — De ce-ai fugit de la noi atunci?
El se aşeză sfîrşit pe scaun şi o privi.
— Abia m-am trezit... m-au adus acasă la şapte dimineaţa; am fost grozav de beată... — adăugă ea cu un zîmbet.
Mai bine ar fi fost mută şi lipsită de darul vorbirii decît să rostească asemenea cuvinte! Ea îi înfăţişase pe dată ca într-un caleidoscop, toată viaţa ce-o duce. Totuşi, neţinînd seama de ce auzise şi luîndu-şi inima în dinţi, el se hotărî să încerce dacă sfaturile lui au vreo putere asupra ei. îşi făcu curaj şi începu, cu glasul tremurător, înflăcărat, să-i arate grozăvia vieţii ei. Părea că-l ascultă atentă, mirată, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui lucru ciudat şi neaşteptat. Zîmbind uşor ea aruncă o privire spre prietena ei care sta la o parte şi curăţa un pieptene. Aceasta
24
25
lăsă treaba şi începu şi ea să-l asculte atentă pe acest nou predicator.
— într-adevăr sînt sărac... — rosti în sfîrşit Piskariov după lunga lui cuvîntare moralizatoare, — dar vom munci; ne vom strădui să ne întrecem unul pe altul, să ne facem viaţa mai bună. Nimic nu-i mai plăcut decît să ştii că-ţi datorezi totul ţie însuţi; voi lucra la tablourile mele iar tu, vei sta lîngă rnine, mă vei inspira, vei broda, sau vei face alt lucru de mînă

— şi astfel nu vom duce lipsă de nimic.
— Cum se poate? — îi întrerupse cuvîntarea cu dispreţ;
— nu sînt nici spălătoreasă, nici croitoreasă, ca să lucrez.
Oh, doamne! în vorbele acestea se arăta întreaga ei viaţă josnică; o viaţă trîndavă, goală, rod de totdeauna al desfrîului.
— însoară-te cu mine!... — intră în vorbă cu obrăznicie prietena ei, care stătuse pînă atunci tăcută într-un colţ; — cînd am să fiu nevastă, am să stau iac-aşa... — Şi făcu o mutră aşa de tîmpită şi nenorocită, încît o înveseli grozav pe frumoasa ei prietenă.
Asta era prea mult! De nesuportat! Piskariov se repezi afară, incapabil să mai simtă şi să mai gîndească. Mintea i se turbură; rătăci prosteşte toată ziua aceea, fără nicio ţintă, fără să vadă nimic, fără să simtă nimic. Nimeni nu ştie dacă a dormit undeva sau nu; abia a doua zi, condus doar de un instinct, nimeri în odăiţa lui, palid, cu o înfăţişare îngrozitoare, cu părul zburlit, cu semne de nebunie pe faţă. Se zăvori în odaie, nu lăsă pe nimeni să intre, şi nu ceru nimănui nimic. Trecură patru zile fără ca uşa Iui să se fi deschis măcar o singură dată; trecu o săptămînă şi camera lui rămase tot închisă. Oamenii se repeziră la uşă, începură să-l strige dar din lăuntru nu venea nici un răspuns. în sfîrşit sparseră uşa şi găsiră trupul lui Piskariov fără viaţă cu gîtul tăiat. Jos se afla un brici plin de sînge. După mîinile crispate şi întinse înlături, după expresia îngrozitoare a feţei, se putea vedea că mîna lui n-a lucrat sigur; că se chinuise mult pînă ce sufletul păcătos să-i părăsească trupul.
Astfel s-a prăpădit nefericitul Piskariov, victimă a unei patimi nebune, el, omul liniştit, timid, modest şi naiv, ca un copil, purtînd într-însul scînteia talentului, care poate că s-ar fi aprins cu timpul luminoasă şi mare. Nimeni nu i-a plîns la căpătîi; nimeni n-a fost văzut lîngă trupul lui neînsufleţit, în afară de mutra obişnuită a comisarului de poliţie şi de faţa
26
indiferentă a medicului de circumscripţie. Sicriul i-a fost dus la Ohta[1]) în tăcere, chiar şi fără slujbă religioasă, iar în urma lui mergea plîngînd numai un paznic, fost soldat; şi acela p lingea numai pentrucă băuse o sticlă de votcă mai mult. Nici chiar locotenentul Pirogov nu veni să vadă trupul bietului nenorocit, căruia, cînd trăia, îi acordase înalta sa protecţie. Dealtfel, lui nu-i ardea de aşa ceva, fiind preocupat de o întîmplare extraordinară. Să ne întoarcem la el.
Nu-mi plac cadavrele şi morţii. Mi-e foarte neplăcut cînd înii taie drumul o lungă procesiune de înmormîntare şi văd cum un soldat invalid, îmbrăcat ca un capucin, trage tabac cu mîna stingă, iar în dreapta ţine torţa. Mi-e grozav de ciudă cînd văd un catafalc bogat şi un sicriu îmbrăcat în catifea; iar cînd văd vreun căruţaş cărînd sicriul roşiatic cu nimic acoperit al vreunui sărac, în urma căruia merge doar o cerşetoare care se ia după ei la vreo răspîntie, numai pentru că n-are altceva mai bun de făcut — mă cuprinde şi ciuda şi tristeţea.
Mi se pare că l-am lăsat pe locotenentul Pirogov cînd s-a despărţit de sărmanul Piskariov şi a pornit după blondina. Blondina era o creatură uşuratică, destul de interesantă. Se oprea la toate prăvăliile şi se uita la lucrurile expuse: cordoane, basmale, cercei, mînuşi şi alte nimicuri; se întorcea în toate părţile şi se uita mereu în urmă.
— A mea eşti, porumbiţo! — îşi spunea Pirogov, plin de încredere şi urmărind-o mai departe cu faţa ascunsă în gulerul mantalei, ca să nu-l vadă vreun cunoscut.
Dar n-ar strica să-l informăm pe cititor cine era locotenentul Pirogov.
înainte însă de a spune cine era locotenentul Pirogov, ar fi bine să vorbim despre societatea în care trăia. Sînt ofiţeri care formează un fel de clasă mijlocie a societăţii din Petersburg. îi veţi întîlni întotdeauna pe la serate, la mesele de la consilierii de stat şi consilierii definitivi, care dobîndesc titlul acesta după o

muncă sîrguincioasă de patruzeci de ani. Feţe palide şi şterse ca Petersburgul însuşi, unele ceva mai trecute; măsuţa cu ceai, pianul, dansurile în familie — toate acestea sînt nedespărţite de epoleţii care strălucesc sub lumina lămpii, între o blondă cuviincioasă şi fracul negru al unui frăţior sau al vreunui amic al casei. E foarte greu să le înviorezi, să le faci să rîdă

[1]) Suburbie a Petersburgului în care se află un cimitir al sărăcimii (N. red. rom.)

pe fetele acestea reci; e foarte greu, pentru asta trebuie să ai un mare talent, mai bine zis, să n-ai absolut nici un fel de talent. Conversaţia nu trebuie să cuprindă nici lucruri prea inteligente, nici prea comice, ci numai acele nimicuri atît de plăcute femeilor. în privinţa asta, trebuie să dăm domnilor de care am vorbit mai sus ce este al lor; au într-adevăr darul deosebit de a le face pe aceste frumuseţi incolore să rîdă şi să-i asculte. Cînd rîd, ele spun cam aşa: „Ah, sfîrşiţi! Nu vi-i ruşine să ne faceţi să rîdem atîta?" Acest lucru este pentru ei adesea cea rnai mare răsplată. în lumea cea mai înaltă, îi întîlneşti foarte rar, sau mai bine zis, niciodată. De acolo sînt cu desăvîrşire înlăturaţi de către cei cărora li se spune în această societate aristocraţi. Totuşi sînt socotiţi drept oameni învăţaţi şi cu educaţie. Le place să discute literatură; îl laudă pe Bulgarin, pe Puşkin, pe Greci, vorbesc cu dispreţ şi fac ironii pe seama lui A. A. Orlov. Nu scapă nici o conferinţă, fie chiar despre contabilitate sau silvicultură. La teatru, îi veţi găsi la orice piesă, exceptînd doar „Fi-latki", care le jignesc mai ales gustul. Totuşi la teatru îi găseşti totdeauna. Sînt oamenii care le convin cel mai mult directorilor de teatru, pentru că au cîştig bun de pe urma lor. Ceea ce le place mai ales la o piesă sînt versurile reuşite; le place deasemeni să-i aclame zgomotos pe actori; mulţi dintre ei, predînd la institute de învăţămînt de stat, sau pregătind elevi pentru asemenea institute, reuşesc pînă la urmă să-şi cumpere o cabrioletă cu doi cai; atunci cercul cunoştinţelor li se lărgeşte; ajung în sfîrşit pînă acolo încît se însoară cu fete de negustori, care ştiu să cînte la pian, au suta de mii— sau aproape o sută — bani gheaţă, şi o sumedenie de neamuri bărboase. Totuşi, nu pot ajunge la cinstea asta, decît cînd capătă cel puţin gradul de colonel, căci barbişoanele ruseşti, cu toate că-şi mai păstrează mirosul de varză, nu vor să-şi mărite fetele decît cu generali, sau cel puţin cu colonei. Astea sînt trăsăturile mai de seamă ale acestui soi de tineri.
Locotenentul Pirogov avea însă o mulţime de talente pe care nu le întîlneai la alţii. Recita admirabil versuri din „Dimitri Donskoi"[1]) şi din „Prea multă minte strică"[2]).

[x]) Tragedie a scriitorului V, A. Ozerov (1769—1816), scrisă în 1807; s-a bucurat de mult succes datorită conţinutului său patriotic. (N. red. rom.)

*) Comedie în versuri scrisă între 1822—24 de Alexandr Sergheevici Gri-boedov; satiră usturătoare la adresa societăţii nobiliaro-birocratice din Rusia iobăgistă. (N. red. rom.)

Avea arta deosebită de a scoate rotocoale de fum şi era atît de iscusit, încît dintr-un fum putea înşira, pînă la zece inele. Ştia să povestească plăcut anecdota care arată că una e tunul şi alta rinocerul. E cam greu să înşiri toate talentele cu care-l înzestrase soarta. îi plăcea să vorbească despre actriţe, despre dansatoare, dar nu aşa de liber cum vorbeşte despre acest subiect un prapurcic tinerel. Era foarte mulţumit de gradul la care fusese înaintat de curînd, cu toate că uneori, după ce se întindea pe divan, ofta:
— Oh! Oh! Deşertăciunea deşertăciunilor! Şi ce-i dacă sînt locotenent?
In sinea lui însă era foarte măgulit de noul grad; în conversaţii, căuta întotdeauna să aducă pe departe vorba despre gradul lui... aşa odată, ciocnindu-se pe stradă cu un conţopist care i se păru că nu-i destul de cuviincios, îl opri numai-decît, şi, în cuvinte puţine dar tari, îl făcu să înţeleagă că are în faţa lui un locotenent şi nu un ofiţer oarecare, şi ţinu s-o spună în vorbe cît mai pompoase, pentru că tocmai atunci treceau pe lîngă ei două doamne drăguţe. în

general, Pirogov, se arăta pasionat pentru tot ce-i frumos, şi iată de ce-l încurajase pe Piskariov; se prea poate că făcea aşa şi fiindcă dorea grozav să-şi vadă fixată într-un portret fizionomia virilă. Dar destul despre calităţile lui Pirogov! Omul e o fiinţă aşa de minunată, încît nici cînd nu-i poţi arăta toate calităţile deodată; şi cu cît îl priveşti mai mult, cu atît descoperi alte noi însuşiri a căror descriere n-ar avea sfîrşit.
Şi după cum spuneam, Pirogov n-o slăbea de fel pe necunoscută ; din cînd în cînd o întreba cîte ceva şi ea răspundea tăios, scurt; ce? — nu se ştie. Intrară pe poarta întunecoasă a Kazanului, în Meşcianskaia uliţa tutungeriilor, a prăvăliilor cu mărunţişuri, a meseriaşilor nemţi şi a nimfelor finlandeze. Blonda începu să meargă mai repede şi se furişă pe poarta unei case destul de murdare. Pirogov, după ea. Cînd ea urcă în fugă o scară îngustă şi întunecată şi cînd intră pe uşă,Pirogov o urmă cu îndrăzneală. Se trezi într-o încăpere mare, cu pereţi negri, cu tavan afumat. Pe masă se găseau o mulţime de şuruburi, scule de lăcătuşerie, ibrice strălucitoare şi sfeşnice: pe duşumea era împrăştiată pilitură de aramă şi fier; Pirogov înţelese îndată că se afla în locuinţa unui meseriaş. Necunoscuta zbură mai departe, pe o uşă laterală. O clipă, Pirogov rămase încurcat; dar după obiceiul rusesc, hotărî să meargă înainte. Intră într-o

cameră cu totul altfel decît cea dintîi, de o curăţenie deosebită, ceea ce arăta că stăpînul casei era neamţ. Acolo văzu ceva neobişnuit de ciudat.
în faţa lui se afla Schiller: dar nu Schiller cel care a scris „Wilhelm Teii" şi „Istoria războiului de 30 de ani", ci cunoscutul tinichigiu Schiller, de pe Meşcianskaia. Lîngă Schiller stătea Hoffmann; dar nu scriitorul Hoffmann, ci un cizmar destul de priceput de pe Ofiţerskaia, bun prieten al lui Schiller. Schiller era beat; sta pe scaun, bătea din picior şi spunea ceva cu mare înflăcărare.
Poate că aceste amănunte nu l-ar fi mirat pe Pirogov, dacă n-ar fi văzut poziţia cu totul ciudată a celor doi oameni; Schiller îşi tot întindea în sus nasul destul de mare; Hoffmann i-l apucase cu două degete şi tot învîrtea pe deasupra lui un cuţit de cizmărie. Amîndoi vorbeau nemţeşte şi de aceea locotenentul Pirogov, care nu ştia a spune decît *gut morgen,* nu putea înţelege nimic din toată istoria. Schiller da din mîini şi spunea cam aşa:
— N-am nevoie de nas, nu-mi trebuie! Numai cu el cheltuiesc trei funturi de tabac pe lună! Plătesc într-un nenorocit de magazin rusesc — patruzeci de copeici funtul... pentru că prăvăliile nemţeşti n-au tabac rusesc! Plătesc, care va să zică, o rublă şi douăzeci de copeici care va să zică, paisprezece ruble şi patruzeci de copeici... Auzi, prietene Hofîmann, paisprezece ruble şi patruzeci de copeici numai pentru nas. în zilele de sărbătoare trag Rape, pentru că atunci nu vreau să trag tabac puturos rusesc! Care va să zică, într-un an trag două funturi de Rape, a două ruble funtul: şase şi cu paisprezece— douăzeci de ruble şi patruzeci de copeici, numai pentru tabac! Nu-i aceasta un jaf curat, prietene Hoffman? Te întreb eu...
Ca şi el de beat, Hoffmann tot da din cap, răspunzînd că e aşa.
— Douăzeci de ruble şi patruzeci de copeici! Eu sînt şvab! Regele meu e în Germania! Nu-mi trebuie nas! Taie-mi-l! Poftim nasul, taie-mi-l!
Dacă locotenentul Pirogov nu s-ar fi ivit atunci, de bună seamă că Hoffmann ar fi tăiat nasul lui Schiller, de florile mărului, căci ţinea cuţitul gata pregătit, ca şi cum ar fi avut de croit o talpă.
Schiller se supără că l-a împiedicat de la treabă un necunoscut nepoftit. Cu toate că era ameţit de aburii vinului şi ai berei, îşi dădu seama că nu-i tocmai potrivit ca o persoană străină să

asiste la o astfel de scenă. Pirogov se înclină uşor şi spuse cu obiş-nuita-i

amabilitate.
— Scuzaţi, vă rog...
— Ieşi afară! — îi răspunse tărăgănat Schiller.
Vorba asta îl tulbură pe locotenentul Pirogov. O asemenea purtare era cu totul neaşteptată pentru el. Zîmbetul uşor îi dispăru deodată de pe faţă.
— Ciudat, stimate domn!... Probabil că n-aţi observat! ... Sînt ofiţer!... — rosti atins în demnitatea lui.
— Ce-i aceea ofiţer? Eu şvab! Şi eu pot fi ofiţer poate!... (la aceste cuvinte, Schiller bătu cu pumnul în masă). Un an jumătate iuncher! Doi ani locotenent! Şi eu mîine ofiţer imediat! Dar nu vreau. Eu cu ofiţer fac aşa: pfu...— Schiller întinse palma şi suflă pe ea.
Locotenentul Pirogov îşi dădu seama că nu-i rămînea altceva de făcut decît să se retragă; îi era totuşi neplăcută această comportare, cu totul necuviincioasă faţă de gradul lui. Se opri pe scară de cîteva ori, parcă spre a-şi veni în fire, şi se întrebă cum să-l facă pe Schiller să plătească pentru obrăznicie. La urmă îşi dădu seama că Schiller poate fi scuzat, deoarece i se urcase berea la cap; afară de asta, îi apăru înaintea ochilor frumoasa blondă, şi el se hotărî să dea uitării toată întîmplarea.
A doua zi de dimineaţă, îşi făcu din nou apariţia la atelierul de tinichigerie. Drăguţa blondină îi ieşi înainte în prima încăpere şi-l întrebă cu glas destul de aspru, care i se potrivea foarte bine la faţa drăgălaşă:
— Ce doriţi?
— A... bună ziua, drăguţo! Nu mă mai cunoşti? Şireato! Ce ochi dulci ai! — Şi spunînd asta, vru să-i ridice gingaş bărbia cu un deget.
Dar blondina ţipă speriată şi-l întrebă din nou, cu aceeaşi asprime:
— Ce doriţi?
— Nimic decît să te văd, — îi răspunse Pirogov, zîmbindu-i dulce şi apropiindu-se şi mai mult de ea; dar văzînd că sperioasa blondină voia s-o şteargă pe uşă, adăugă: — vreau să-mi comand o pereche de pinteni. Mi-i puteţi face? Cu toate că, pentru a te putea iubi, n-ar fi nevoie de pinteni ci mai degrabă de un frîu-şor. Ce mîini drăguţe ai!
Locotenentul Pirogov era totdeauna foarte galant cînd făcea declaraţii de acest gen.

— îl chem pe soţul meu imediat, — strigă nemţoaica ple-cînd şi, peste cîteva minute, Pirogov îl zări pe Schiller intrînd cu ochii umflaţi, abia trezit după beţia din seara trecută. Văzîndu-l pe ofiţer, îşi aminti, ca prin vis, întîmplarea din ajun. De fapt nu-şi amintea nimic precis. Simţea doar că făcuse o prostie şi deaceea îl întîmpină cu asprime.
— Nu pot lua mai puţin de cinsprezece ruble pentru o pereche de pinteni! — îi spuse ca să scape de el.
Ca neamţ ce se respecta îi era ruşine să se uite în ochii unuia care-l văzuse într-o stare aşa de nepotrivită. îi plăcea să bea cu doi, trei prieteni, fără martori, şi chiar de lucrătorii lui se ferea.
— De ce aşa scump? — îl întrebă Pirogov, afabil.
— Lucru nemţesc! — rosti Schiller rece, rnîngîindu-şi bărbia. — Un rus vi-i face cu două ruble.
— Bine! Ca să vă dovedesc că ţin la dumneavoastră şi că vreau să ne cunoaştem mai bine, vă dau cincisprezece ruble.
Schiller rămase o clipă pe gînduri: fiind un neamţ cinstit, se simţea prost! Vru să-l facă să lase baltă comanda; îi spuse că nu-i poate lucra decît peste două săptămîni. Dar Pirogov se învoi şi la asta fără nici o vorbă de împotrivire.
Neamţul căzu pe gînduri, chibzuind cum trebuie să facă lucrarea pentru ca să valoreze într-adevăr cele cinsprezece ruble, între timp, blondina intrase în

atelier şi începu să trebăluiască pe masa plină de ibrice. Locotenentul, folosindu-se de faptul că Schiller căzuse pe gînduri, se apropie de ea, o strînse de braţul gol pînă-n umăr, ceea ce lui Schiller nu-i plăcu deloc.
— *Mein frau!* — strigă el.
— *Vas volen zi doch?* — îi răspunse blondina.
— *Genzi na* cuhna Blondina ieşi.
— Aşa dar, peste două săptămîni?... — întrebă Pirogov.
— Da, peste două săptămîni! — răspunse Schiller, dus pe gînduri; — acum am foarte mult de lucru.
— La revedere! Am să mai trec pe la dumneavoastră.
— La revedere! — îi răspunse Schiller, încuind uşa după dînsul.
Pirogov hotărî să nu renunţe la planul ce-l avea, cu toate că nemţoaica îl respinsese făţiş. Nu înţelegea cum poate cineva să-i reziste, cu atît mai mult cu cît amabilitatea şi strălucitorul grad ce-l purta îi dădeau tot dreptul la atenţie. Dar trebuie să spunem că nevasta lui Schiller, cu toată drăgălăşenia ei, era foarte

proastă. Dealtfel prostia constituie un farmec deosebit la o nevastă frumoasă. Eu, cel puţin, cunosc atîţia bărbaţi încîntaţi de prostia nevestelor lor; ei văd în această prostie o dovadă de candoare copilărească. Frumuseţea face adevărate minuni. La o femeie frumoasă, toate scăderile spiritului, în loc să te dezguste, te atrag nespus; viciul devine drăgălăşenie; dar odată trecutăfru-museţea, femeia trebuie să fie de douăzeci de ori mai deşteaptă decît bărbatul, pentru ca să inspire, dacă nu dragoste, cel puţin respect. Cu toată prostia, nevasta lui Schiller îi era foarte credincioasă ; deaceea lui Pirogov îi era destul de greu să reuşească în îndrăzneţul plan; dar înfrîngerea greutăţilor îţi dă totdeauna satisfacţie, aşa încît blondina începu să prezinte pentru el, pe zi ce trecea, tot mai mult interes. Venea acum din ce în ce maides să întrebe de pinteni, pînă cînd Schiller se plictisi şi dădu zor să isprăvească mai repede. în sfîrşit pintenii fură gata.
— Ah, ce lucrare admirabilă! — strigă Pirogov, cum îi văzu: — ce bine-s făcuţi. Doamne! Nici generalul n-are aşa pinteni.
Lui Schiller îi crescu inima de mulţumire, ochii i se înveseliră şi îi trecu toată supărarea împotriva lui Pirogov. „Ofiţerul rus este om deştept!" îşi zise el în gînd.
— Desigur că vă pricepeţi să faceţi şi teci, de pildă pentru pumnale sau alte obiecte...
— O, desigur! Desigur! — zîmbi Schiller.
— Atunci, să-mi faceţi o teacă de pumnal. Am să vi-l aduc. Am un pumnal turcesc foarte frumos, dar aş vrea să-i fac altă teacă.
La aceste cuvinte, Schiller simţi ca o lovitură de măciucă. Fruntea i se încreţi deodată. „Na! asta mi-a trebuit" îşi spuse, mustrîndu-se că se băgase singur în bucluc. Socotea că acum ar fi fost necinstit să-l refuze, şi unde mai pui că, acest ofiţer îi lăudase opera. După ce clătină puţin din cap primi, însă sărutarea obraznică pe care Pirogov i-o puse drăgălaşei blondine la plecare, chiar pe buze, îl umplu de nedumerire.
Socot că n-ar strica să-i fac cititorului cunoştinţă mai dea-proape cu Schiller. Era un neamţ adevărat, neamţ în toată puterea cuvîntului. încă de la vîrsta de douăzeci de ani, vîrstă fericită, la care un rus mai trăieşte fluşturatic, îşi trasase precis drumul vieţii şi nu s-ar fi abătut de la el pentru nimic în lume. Hotărîse să se scoale la şapte, să ia masa la două, să fie punctual în toate şi să se îmbete în fiecare duminecă; hotărîse ca în zece ani să-şi facă un capital de cincizeci de mii de ruble; şi lucrul era tot

atît de sigur şi de implacabil ca şi destinul; căci mai curînd ar putea să uite un funcţionar să-şi prezinte omagiile la zile mari şefului său, decît ar putea un neamţ să se hotărască să-şi calce cuvîntul! Nu şi-ar fi mărit cheltuelile sub nici un motiv, şi dacă preţul la cartofi creştea prea mult, el, în loc să mai adauge o copeică, îşi scădea porţia; rămînea uneori cam flămînd, dar şi cu asta s-a învăţat!
Era aşa de chibzuit în toate, încît hotărî să nu-şi sărute nevasta decît de două ori în douăzeci şi patru de ore şi pentru ca nu cumva s-o sărute în plus, nu punea niciodată în supă mai mult de o linguriţă de piper; regula asta însă ri-o respecta în zilele de duminecă cu atîta asprime, căci duminicile bea două sticle de bere şi o sticlă de votcă cu chimion, băutură despre care vorbea dealtfel, întotdeauna cu dispreţ. Nu bea ca englezul care, îndată după masă, pune cîrligul la uşă şi se face praf de unul singur. Dimpotrivă; ca un neamţ ce se respecta, Schiller bea totdeauna plin de entuziasm, fie cu Hoffmann cizmarul, fie cu tîmplarul Kunz, neamţ şi el, şi totodată beţivan mare. Aceasta era firea nobilului Schiller, ajuns în cele din urmă într-o situaţie foarte dificilă. Cu toate că era flegmatic şi neamţ, purtarea lui Pirogov trezi în el ceva asemănător cu gelozia. îşi bătea capul şi nu putea găsi cum să scape deacest ofiţer rus. în vremea asta, Pirogov, îşifuma pipa într-un cerc de amici, căci aşa a lăsat providenţa că unde sînt ofiţeri să fie şi pipe, zîmbea mulţumit, şi făcea aluzii pline de subînţeles la aventura lui amoroasă cu o nemţoaică drăgălaşă; se lăuda că era în relaţii foarte intime cu ea, dar în realitate aproape pierduse nădejdea că o va îndupleca.
într-o zi, pe cînd se plimba pe Meşcianskaia şi se uita la firma lui Schiller, împodobită cu ibrice şi samovare, văzu spre marea lui bucurie că «blondina sta aplecată la fereastră, şi se uita la trecători. Pirogov se opri, îi făcu semn cu mîna şi-ispuse *gutmorgen;* blondina îi răspunse ca unui cunoscut.
— Soţul dumneavoastră e acasă?
— Acasă.
— Dar cînd nu-i acasă?
— Duminicile, — răspunse prostuţa blondină.
„Asta-i bine, îşi spuse Pirogov în gînd: trebuie să folosesc această împrejurare".
în duminica următoare se înfăţişă la ea pe neaşteptate. într-adevăr Schiller nu era acasă. Drăgălaşa gazdă se sperie, dar el procedă de astă dată destul de prudent, se purtă cu ea foarte respectuos; îi făcu o reverenţă, spre a-şi arăta toată frumuseţea trupului mlădios şi svelt. Glumi prietenos şi cuviincios dar prostuţa nemţoaică răspundea la toate monosilabic. însfîrşit după ce încercă în toate felurile şi văzu că n-o distrează nimic, Pirogov îi propuse să danseze cu el. Nemţoaica primi îndată, cunoscut fiind că nemţoaicele sînt oricînd gata să danseze. Pirogov îşi punea mari speranţe în acest fapt: în primul rînd, îi făcea plăcere ei; în al doilea rînd, îşi putea arăta toată măiestria şi toată mlădierea trupului; în al treilea rînd în timpul dansului apropiindu-se mult de dînsa, putea s-o îmbrăţişeze şi asta ar fi însemnat începutul apropierii dintre ei; pe scurt, bazîndu-se pe toate acestea, Pirogov era sigur pe o reuşită deplină. Ştiind că nemţoaicele trebuiesc luate cu încetul, el începu cu gavota. Drăgălaşa nemţoaică veni în mijlocul odăii şi-şi ridică minunatul picioruş. Poziţia asta îl încîntă pe Pirogov aşa de tare, încît se repezi s-o sărute. Nemţoaica începu să strige şi Pirogov o văzu că atunci cînd strigă e şi mai frumoasă. O acoperi de sărutări.
Dar deodată uşa se deschise; intră Schiller, Hoffmann şi tîmplarul Kunz. Toţi aceşti meseriaşi respectabili erau beţi turtă.
Las să judece cititorul revolta şi mînia lui Schiller.
— Mojicule! — răcni el cu cea mai mare indignare, — cum îndrăzneşti să-mi săruţi nevasta? Eşti un ticălos, nu un ofiţer rus! La naiba, prietene Hoffmann! Eu

sînt neamţ şi nu un porc de rus.
Hoffmann încuviinţă că e aşa.
— Nu vreau să port coarne! înşfacă-l, prietene Hoffmann! Ia-I de guler! Nu vreau, — continuă el, dînd din mîini şi făcîn-du-se roşu la faţă ca postavul jiletcii lui. — Stau la Petersburg de opt ani, mama mea e în Suabia, unchiul meu la Nurnberg. Eu sînt neamţ — nu încornorat! Să-l dezbrăcăm pînă la piele, prietene Hoffmann ! Ţine-l de mîini şi de picioare, *Kamerad* Kunz !
Şi nemţii îl înfăşoară pe Pirogov de mîini şi de picioare.
In zadar se zbătea; aceşti trei vrednici meşteşugari erau cei mai zdraveni dintre toţi nemţii Petersburgului, şi îl tratară atît de grosolan şi nepoliticos, încît, mărturisesc nu găsesc cuvinte să vă înfăţişez această tristă întîmplare.
Sînt sigur că a doua zi Schiller a fost grozav de tulburat, că tremura ca frunza, aşteptîndu-se din minut în minut să vină poliţia şi dumnezeu ştie ce n-ar fi dat ca întîmplarea de ieri să fi fost vis. Dar ce s-a întîmplat nu se poate schimba. Pe de altă parte furia şi indignarea lui Pirogov nu aveau seamăn. Numai gîndul că fusese atît de amarnic ofensat îl făcea să turbe. Socotea Siberia,

cnutul, pedepse prea mici pentru Schiller. Alergă acasă să-şi schimbe hainele — şi de-acolo de-a dreptul la general, spre a-i descrie în culorile cele mai vii sălbăticia meseriaşilor nemţi; voia să înainteze totodată şi un memoriu scris statului major; iar în caz că pedeapsa dată nemţilor nu l-ar mulţumi, va merge mai departe.
Dar totul se sfîrşi foarte ciudat. In drum spre casă intră într-o cofetărie; după ce mîncă două pateuri şi după ce citi ceva din „Severnaia Pcela", ieşi de acolo mai puţin mînios; afară de asta, seara plăcută şi răcoroasă îl ispiti să se plimbe un pic pe Nevski Prospekt. Pe la 9 se linişti, şi se gîndi că nu-i bine să-l deranjeze pe general duminica, şi apoi, fără îndoială că trebuie să fie invitat undeva; deaceea Pirogov se duse la serata directorului colegiului de control, unde se afla o foarte plăcută societate de funcţionari şi ofiţeri; petrecu atît de bine şi se distinse aşa de mult la mazurcă, încît se minunară nu numai doamnele, dar şi bărbaţii.
„Cît de ciudată e viaţa! mă gîndeam acum trei zile, trecînd pe Nevski Prospekt şi amintindu-mi de cele două întîmplări. Cît de ciudat şi de neînţeles se joacă soarta cu noi! Căpătăm oare vreodată ceea ce dorim? Izbutim să ne atingem ţelul pentru care ne încordăm puterile? Totul se petrece cum nu trebuie. Unuia soarta i-a dat nişte cai minunaţi, dar se plimbă cu dînşii, nepăsător, fără să le ia în seamă frumuseţea, în timp ce altul, a cărui inimă tînjeşte de dragul cailor, merge pe jos şi trebuie să se mulţumească doar să plesnească din limbă cînd vede cum e plimbat pe lîngă el un trăpaş. Unul are un bucătar straşnic, dar, din păcate, are gura aşa de mică, încît nu poate înghiţi mai mult de două bucăţele;.altul are o gură mare cît Arcul statului major, dar, vai! trebuie să se mulţumească cu un prînz nemţesc de cartofi! Cît de straniu se joacă soarta cu noi!"
Dar mai stranii decît toate lucrurile sînt întîmplările de pe Nevski Prospekt! O, să nu vă încredeţi în Nevski Prospekt! Totdeauna cînd trec pe acolo, mă înfăşor mai bine în manta şi mă silesc să nu mă uit la ceea ce întîlnesc în cale. Totul e înşelăciune, totul e vis, nimic din ceea ce pare a fi! Credeţi, bunăoară, că domnul care se plimbă într-o redingotă minunat cusută e bogat? Nici pomeneală! Toată averea lui e această redingotă. Vă închipuiţi că aceşti doi grăsuni, din faţa bisericii ce se clădeşte, vorbesc despre arhitectură? Da de unde! Se minunează ce ciudat s-au aşezat cele două ciori faţă în faţă. Credeţi că omul acesta care gesticulează
cu înflăcărare, povesteşte cum nevasta lui a aruncat pe fereastră un cocoloş într-

un ofiţer necunoscut? Vă înşelaţi! El vorbeşte despre Lafayette! Credeţi că doamnele astea... Ei! dar pe doamne să le credeţi mai puţin decît pe ori cine! Nu vă uitaţi prea mult la vitrinele magazinelor; e adevărat că fleacurile expuse sînt frumoase, dar miroase a bani mulţi. Păzească-vă dumnezeu să vă uitaţi la doamne pe sub pălărie! Ori cît de atrăgător ar flutura în depărtare pelerina unei femei frumoase, eu pentru nimic în lume n-am s-o urmăresc! Feriţi-vă, pentru dumnezeu, cît puteţi de felinar! Mai repede! Treceţi pe lîngă el cît mai repede! Trebuie să ai mare noroc ca să scapi numai cu cîteva pete de unsoare puturoasă pe redingota elegantă! Dar şi fără felinar, totul miroase a înşelăciune! Tot timpul Nevski Prospekt minte, dar minte mai cu seamă cînd se lasă asupra lui noaptea neagră şi zidurile caselor albe şi gălbui ies la iveală, cînd tot oraşul e numai strălucire şi zgomot, cînd şiruri nesfîrşite de cupeuri coboară de pe poduri, cu foraiterii care strigă şi saltă în şea, şi cînd parcă dracul aprinde cu mîna lui felinarele pentru a face ca totul să arate altfel decît în realitate.